

док Лим у своме изворишту до Биоче, са врло великим падом, има тек 20010 HP.

Све велике реке, без својих притока, располажу оволиким воденим снагама: Дунав од Мохача до Кључа са 878800 HP, Драва 325890, Сава 265550, Јужна и Велика Морава 133240, Дрина са Таром (без Лима и Пиве) 233140, Босна 136260, Бели Дрим (без Црног) 137540, Ибар 107010, Вардар до Ђевђелије 106350, а од 93000 до 80000 HP имају, по реду, ове реке: Неретва, Уна, Врбас, Лим и Црна Река.

По привременом попису целокупна је снага у рекама, без водених снага у кршу, око 3,508.000 HP бруто и даје се искористити у току целе године. При средњем речном стању повећала би се до дво-струке вредности, али би се њом могло користити свега 9 месеци, а тек по свршеној регулацији целе године. Међутим се испаравањем, а више наводњавањем, изванредан део снаге изгуби, пре но што се употреби у механичан рад. Ако се узму у обзир и водене снаге са крша горња би се вредност вероватно повећала за неколико стотина хиљада парних коња.

По своме богатству у речним снагама наша држава не заостаје много иза Француске и Италије, које располажу са 4,600.000 HP и нешто више, али смо по искоришћавању далеко иза њих; они употребе око 25% целе снаге, док је код нас искоришћено тек 4.5%.

П. Вујевић.

АНТРОПОГЕОГРАФИЈА И ЕТНОЛОГИЈА

Carl Patsch: Südosteuropäische Skizzen und Studien I. Aus Herzegowinas letzter Feudalzeit (mit 12 Abbildungen). Sonderabdruck aus „Mitteilungen der Geographischen Gesellschaft in Wien. Bd 64, 1922.

Познати римски архелог К. Пач проширио је одавно уски круг својих студија и још 1904. био је основао у Сарајеву Институт на проучавање Балкана. Од 1921. он је наследник катедре К. Јеречека на бечком универзитету и сасвим је природно, што је сад почео да објављује и резултате тих ранијих студија и што их шири у још већој мери. Најновија његова ствар, под горњим натписом, даје неколико напомена из прошлости Херцеговине под њеним везиром Али пашом Ризванбеговићем, од 1832—1851. године. Пач жели да рехабилитује његов значај, померен код православних и католичких писаца онога доба, понајвише ради везирове упорне самовоље и грубљивости. Пач оправдано истиче и његову активност и извесне заслуге за сређивање унутрашњих одношаја у Херцеговини, као и помагање верских и неких културних настојања код хришћанских елемената. Други, посебнији, део његове радње приказује изближе везирово култивисање дотле запуштене и шумовите долине Требижата. Он је даје крчити, доводи у њу насељенике из свих суседних срезова, посебно из Љубушког, Мостара и Стоца и подиже ту једну своју кулу. У неколико напомена даје опис сеоских кућа у тој области са њиховом унутрашњошћу и са сликама њихових прибора. Као прилог историји културних биљака и настојања Али пашиних, Пач поближе приказује његово увођење сијања пиринча у требижатској долини, и култивисање маслине и луда. Рад Пачов није систематска студија, него више белешке и напомене; али је дат са пуно савесног трагања и са њему својственом научном солидношћу. Приметио бих само, да име куће *подземљушица* није обично и вероватно не у том облику; према *пошлеушица* биће и *поземљушица*, јер те колибе нису „под земљом“. Сељаци који из других

села обрађују земљу на извесном месту за извесног власника и под извесним деловима зову се *приорци* и *поорци*, а Пач даје за њих мени и другима невероватан и непознат облик *поворци*. (Ср. Ј. Дедијера, Насеља VI, 345, 339, 346). Исто тако „мутлак“ није „кухиња“ него место за дрва и понегде за оставу. Најаад, слика живота у бедној станбеној колиби херцеговачкој коју Пач даје, са оскудицом сваке простирке и покривача чак и за спавање, створена је на основу изузетних случајева. Иначе, обично је ма какво или колико *ћебе* или још простија и лако доступачна *дронара*. Чудновато је, да се у читавом овом делу нигде није употребила богата грађа бечког архива, толико потребна за што пунцију и бољу слику наших прилика XIX. века.

В. Ђоровић.

Владислав Скорић: Постанак Крснога Имена. (Гласник Земаљског Музеја у Босни и Херцеговини, 32, 1920, стр. 245—272.) Г. Скорић сматра (заједно са Богишићем, Лилеком, М. Васићем, Тројановићем, Нидерлеом, и другима) да је крсно име мртвачки обичај, и за ту теорију износи и неколике *своје* доказе (обичај *кољива*; некадашњи обичај *седмине*, у Херцеговини; реч *пуње*, која је по Г. Скорићу, сродна са латинским *funus*, итд. в. стр. 250 итд.). Полазећи од овога, Г. Скорић је покушао да реши питање о *постанку* крсног имена. Његови резултати ови су:

1) Крсно име развило се је из црквене славе (стр. 252 итд, нарочито 255 итд). Осим тога, на постанак крсног имена утицали су „и религиозне братовштине лајика у нашем приморју“ (стр. 257 итд).

2) Начин прослављања крсног имена (устајање у славу, гозба, и др.) примили су Срби од Римљања (упор. главу „крсна гозба“, стр. 258 итд).

3) Крсно име постало је у приморју, и отуда је пренесено у источне српске крајеве (стр. 261 итд). Оно је „првобитно било обичај католичких Срба (стр. 270).

4) Крсно име у оваквом облику како се данас прославља, није врло старо. Г. Скорић не покушава да одреди време кад је постало, али је то, по његовом мишљењу, морало бити много после 11 века (упор. стр. 271), можда чак после 14 и 15 века (*ibidem*.)

Г. Скорић је очевидно добро упознат са предметом о коме пише, и у његовој расправи има тачних опажања и констатација. Али се не могу с њим сложити у резултатима. На те резултате, и уопште на метод рада, могле би се ставити ове примедбе.

Крсно име је култ предака, односно првог фиктивног претка, домаћег „лара“. Његова главна карактеристика је да је то чисто домаћи, приватни култ. Црквена и племенска слава, међутим, *по свом постанку*, јесте култ локалног хероја (или локалног божанства). Њена главна карактеристика је да је то јавни култ. И један и други култ — то треба нарочито нагласити — *старинеки* су и *оригинални*; они могу имати између себе сличности у форми,¹ али су у основи различити, и не може се ни замислити да је један могао *произаћи* из другог. Најмање још може бити вероватно да је приватни, породични празник постао из општег. Према томе, теорија Г. Скорића, да је се крсно име развило из црквене славе, не може, а *ргіогі*, имати изгледа да ће бити утврђена. Разлози које

¹ И та сличност учинила је да их наши испитивачи идентификују, упор. Скорић 252; али из факта да наш народ, нарочито у Црној Гори и Херцеговини (в. Вук. Речн. s. v. прислављати, и Скорић, стр. 252 итд) прославља и своју домаћу, и општу, црквену или племенску славу, довољно се јасно и види да су ово два различита празника.

Г. Скорић износи сувише су општег карактера, и могу се исто тако употребити и *прошив* његове теорије. Гошћење и ритуални обреди о црквеној слави и о крсном имену, на пример (Скорић 253 идд), не казују нам ништа, јер су гостопримство, мир Божји, и ритуалне гозбе карактеристични за врло многе празнике и нису само специјалитет црквене славе и крсног имена. Међутим, Г. Скорић баш на основу тога што су гостопримство и гозба заједничке и црквеној и домаћој слави, изводи закључак да су оба та празника, у ствари, једно исто, и да је други постао из првога „... све оно — каже Г. Скорић — што је у обичају при звању и угошћавању гостију о крсним именима, налазимо и о храмским славама сеоских цркава. Разлике ту нема апсолутно никакве осим у узроку, који је довео госте у кућу, да ли је породично крсно име или сеоска храмска слава“. И сада Г. Скорић изводи даље закључке: „Треба само да нестане цркве, али да остане њена храмска слава, па је нестало и те разлике. А цркве су, како знамо, постајале и нестајале. Пожар, гром, земљотрес, старост и непријатељи су рушили цркве. Ако се није могао наћи нико, да измогне трошак око обнове остајало је село без цркве, али не и без храмске славе. Она се и даље као сеоски обичај одржавала с кољена на кољено. Вријеме је прекрило заборавом узрок сеоске храмске славе, те су сада сељани сматрани њеним носиоцима. Слава је дакле прешла са цркве на породице у селу (Скорић 255). Г. Скорић је, овде, покушао да *комбинацијом* конструише један процес — да је наиме од црквене славе постала домаћа — али нам за њега не износи никаквих потврда. Ја мислим да он за то не може ни наћи потврде. Јер с једне стране, из историје религије знамо да је култ хероја или свеца увек везан за његов (створени или замишљени) гроб односно храм, и без њега не може да постоји; с друге стране, баш из оних случајева где је јасно да је појединцима наметнута племенска слава (као што нпр. сви Дробњаџи морају славити Светога Ђорђа, Скорић 253), и на које би се Г. Скорић једино могао да позове, види се да је та општа слава и даље сматрана као таква, а поред ње вазда је постајало и домаће крсно име као нешто засебно.

Што се тиче начина прослављања, славске гозбе, устајања у славу, итд., Г. Скорић држи да смо све то примили од класичних народа, односно од Римљана, јер су сви ти наши обичаји и прописи — каже Г. Скорић — исти као и њихови. „Управо је зачудо како је далеко ишао наш народ у копирању својих грчких и римских узора и како ни вијекови нијесу створили промјене у начину гошћења. При погледу на ту сличност морамо се питати, да ли крсна ужина има у себи уопће штогод, што није туђе, него наше, оригинално, донесено из раније сјеверне домовине. И не само крсна гозба, него и оне друге, које се приређују у разним свечаним приликама, носе на себи тип својих класичних узора, а славска је њена готово ни мало не промијењена копија“ (Скорић, 258 ид). Да између српске и римске ритуалне гозбе има сличности, то нам је Г. Скорић, доста, јасно показао у доста исцрпној анализи, и то се, уосталом, само може и очекивати; али се из тога не сме извести закључак да је српски народ „копирао грчке и римске узор“е. Не треба заборавити да има још врло много обичаја нашег народа који су исти као и римски: наши обичаји око рођења, свадбени обичаји, погребни обичаји, уопште обичаји о *домаћим* празницима, имају изненађујућих паралела код Римљана. Да ли због тога смемо рећи да су и ти обичаји узети од Римљана? То би исто тако било погрешено као кад би ко тврдио да су наше речи мати, брат, два, три, итд. узете од Римљана. Историја религије зна да су ти обичаји *исконски* и *заједнички* свима. Сличност

између наше гозбе и римске може једино послужити као доказ да су наши гозбени обичаји врло стари.

После свега овога, даљи закључци Г. Скорића, да је крсно име постало у приморју, и отуда пренесено у источне српске крајеве (стр. 261 идд), и да је оно првобитно било обичај католичких Срба (стр. 270), губе свој најјачи ослонац. Први закључак зато што се не може тврдити да је славска гозба у Срба постала према грчко-римској гозби. Што се тиче другог закључка, он базира на претпоставци да су домаће славе постале из црквених¹, а ми смо малочас видели да је та претпоставка неоснована.

Најзад, Г. Скорић мисли да крсно име, у овом облику како се данас прославља, није врло старо: оно је, по Г. Скорићу, много млађе од 11. века, можда чак и од 14. и 15. века (стр. 270 ид). Разлози, које Г. Скорић износи, убедљиви су, али би само целу ствар требало јасније формулисати и рећи да је крсно име *православна црква озваничила* вероватно чак после 14. и 15. века.

Као што се види, Г. Скорић, по моме схватању, није имао успеха са свима својим теоријама. То се, уосталом, даје лако разумети, јер је питање о слави, доиста, једно од најкомпликованијих које познаје историја наше религије. При свем том, трезвен и темељан рад Г. Скорића не губи од своје научне вредности, и представља врло леп прилог за изучавање наше религије.

Веселин Чајкановић.

Dr. Norbert Krebs: Zur Verkehrsgeographie Rasciens. Petermanns Mitteilungen, 1917, с. 265—269.

Кребс укратко описује раније и садашње стање саобраћаја и предлаже, које би путеве и железнице требало градити у области старе Рашке. Он је против санџачке железнице, јер сматра да веза између Средње Евроне и Јегејског Мора треба да иде моравско-вардарском удолином. Саму Рашку треба везати са Поморављем железницом, која би ишла уз долину Ибра. Кребс нарочито препоручује и грађење железнице долином Лима до његова изворишта. Из ове долине могућно је извести железничке везе са Метохијом (путем Андријевица—Чакор—Пећ) и са Арбанијом (из плавско-гусињске области преко Проклетија). Последња је веза потребна нарочито ради одржавања власти над Арбанијом.

Као што се види, овде се проучавају погодбе аустро-угарског саобраћаја кроз Рашку: разматра се, које би железнице требало градити да би Аустро-Угарска управљала земљама, које је била заузела. Кребсов чланак је из области практичне Географије и питање расправља са гледишта аустро-угарских интереса.

Б. Ж. Милојевић.

Norbert Krebs: Serbien und der serbische Kriegsschauplatz. Geographische Zeitschrift, 1914, с. 689—701.

Кребс најпре говори о националним и економским питањима, која су довела до сукоба између Србије и Аустро-Угарске и затим укратко

¹ „Како су из црквених слава могла постати крсна имена видјели смо напријед [= стр. 252 идд, нарочито 255 ид]. Пошто су старијих времена цркве у српском приморју биле све или бар већином католичке, то би због тога и због других напријед споменутих разлога могли тврдити, да је крсно име првобитно било обичај католичких Срба“, стр. 270.

описује граничне области између ових двеју држава истичући увек, како на ток војничких кретања утичу географске особине, а нарочито рељеф. Местимице писац показује недовољну обавештеност. Описујући на пример Мачву Кребс наводи како у њој „куће стоје на кољу, а маларија влада у целој низији.“ Исто тако за „најзападнију Србију“ (реч је о Србији у границама до 1912. године) писац вели да је „истог састава као и источна Босна“, па наставља како се источно од Зворника у продукцију Мајевице диже Борања.

Б. Ж. Милојевић.

К. Н. Костић: Грађа за историју пољопривреде код нас. Београд, 1921., 8^о, с. 104., цена 6 дин.

У издању Министарства Пољопривреде и Вода изашло је ово дело као књига бр. 3. То је сиров материјал сакупљан по огромној, нашој и страниој литератури. Дело има ове делове: 1. Воћарство, 2. Виноградство, 3. Стока, 4. Сточни производи, 5. Пчеларство, 6. Свиларство, 7. Рибарство и 8. Пијавице. Штета је што ово дело није издао који стручњак, који би материјал друкчије распоредио и не би допустио да се дело појави са оноликим и онаквим погрешкама. Али је, и поред овога, врло корисно што се приступило, макар и овако, издавању заосталих рукописа К. Н. Костића.

Е. Ј. Цветић.

Мил. Анш. Вујичић: Речник места у ослобођеној области Старе Србије. по службеним подацима. Издање и штампа Државне Штампарије. Београд, 1914., с. 253., 8^о, цена 4 дин. — То је политичка подела на округе, срезове и општине и попис жељезница и манастира. Највећи део обухвата попис насеља и становника у њима на територији, коју смо добили после Балканског и Бугарског рата по Букурешком Миру 1913. год. Попис су извршиле полицијске и општинске власти „у току краћег времена“, још за време рада Врховне Команде, а нађено стање је из 1. марта тек. године. Пописивачи су, каже се у Предговору, ишли „из куће у кућу“. Распоред материјала удешен је према Котуровићеву *Речнику места*.

На овој територији — није изнет њен ареал — избројано је 3970 насеља: 18 вароши, 26 варошица, 3117 села и 809 заселака, — све то у 12 округа који имају 46 срезова (битољски 6, брегалнички 6, звечански 3, косовски 4, кумановски 4, охридски 3, призренски 4, пријепољски 3, рашки 3, скопски 3, тетовски 4 и тиквешки 3). Пописано је 1481614 становника, највише у битољском, 232646, најмање у пријепољском округу, 49315. По срезовима гледајући 5 их је већих по броју становника од пријепољског округа: велески, гњилански, доњеполошки, прилепски и скопски; највећи је срез гњилански, 78284, а најмањи су: качанички, 8294, и штипски, 5512 становника. Бројем насеља највећи су окрузи косовски, 580, и рашки, 544, а најмањи охридски, 141 и тиквешки, 199. Однос села и заселака по окрузима је овакав: највише села има косовски, 466 и битољски, 398, а најмање охридски, 133 и тиквешки, 189, округ; засецима су најбогатији рашки, 336, пријепољски, 223 и косовски, 110, а најмање их је у брегалничком и тиквешком, по 4, битољском, тиквешком и охридском, по 5. По срезовима распоред заселака и села овакав је: села има највише у гњиланском, 193, скопском, 139 и грачаничком срезу, 122, а најмање у малешком, 13, ђевђелијском, 25 и нововарошком, 23; заселака највише имају дежевски, 254, прибојски, 130, нововарошки, 52, митровички, 47 и сјенички, 44, а никако их немају 14 срезова.

Највеће су вароши на овај територији: Битољ, 48370, Скопље, 47384, Прилеп, 22237, Призрен, 21244, Тетово, 20070, Приштина, Велес, Штип, Нови Пазар и Куманово; од варошица: Крушево, 7941, Вучитрн, 5749, Кичево, 5430, Кочане, 5420 становника. Жељезничке пруге било је $248.9 + 119.5 + 15.9 = 384.3$ км., правца: Ристовац—Скопље—Солун; Скопље—Митровица, и Солун—Битољ. Манастира на овој територији тада је било 74, највише у битољском 24, даље у скопском 17, кумановском 8, охридском и тиквешком по 5, у косовском, тетовском и брегалничком по 3, пријепољском, звечанском и призренском по 2; у рашком није забележен ни један манастир, што је, ван сумње, немогућно.

Од нарочитога интереса је у овоме делу његов последњи одељак: Речник свију насеља у Старој Србији. И ако са нетачностима у именима појединих насеља, он има осим свега другога особиту вредност за научна истраживања. Он пружа богат, несумњив и врло користан етнографски материјал. То је први добро сређен списак насеља у овим областима. Ја сам га врло пажљиво прегледао и поредио са: 1. *Регистром* вароши, варошица, села и заселака у Попису становништва од 1895; 2. са оним у *Предходним резултатима пописа* од 1910.; 3. са секцијама 1:200000 нашег Географског Одељења Врховне Команде, крфско издање; 4. са делом: *Занаша и индустрија у присаједињеним областима* од Миливоја Савића и 5. са делом: *Предварителни резултати од преброявање на населението* в Царство Бџлгарии на 31. декемвриј 1920. (Второ издание) 1922. и дошао сам до ових резултата. Од 3970 имена насеља у овим областима до 500 немају словенску етимологију; понајвише су то речи турскога, грчкога, арнаутскога или цинцарског порекла. Није тако, одмах да истакнемо, у бугарској споменици; она има од 5668 насеља, — толико сам избројао у 15 бугарских округа, — преко 2000 понајвише турских имена, а незнатно других страних. Даље: до 450 имена је у Вујичићеву Речнику којих има у апсолутно истом облику — пароними или омоними — и у нашим старим границама, у чему треба гледати последице миграционих струја; ова се имена односе скоро само на насеља, ређе на орографске или морфолошке облике — локалитете, и ја ћу овде изнети само маркантнија од тих имена: Ахакинце, Бајгора, Батинце, Бачија, Беласица, Белица, Блажево, Блаце, Бољетин, Бољевци, Борак, Бошњане, Брвеник, Брусник, Брус, Брњица, Бусиловце, Буштрање, Вапа, Варош, Вареве, Ветерница, Витанце, Вича, Влахиња, Вољујак, Вражогрнце Вруток, Гаре, Глушци, Горњане, Г. Горачић, Грнчар, Грамади, Грљани, Гунцати, Двориште, Дворане, Дедина, Дивци, Добрача, Добриње, Добромир, Драгобраште, Другово, Дукат, Думни, Ђерекаре, Жељезник, Жуче, Завој, Заграђе, Зајача, Закута, Звијезд, Златаре, Ивање, Јабланица, Јастребац, Јошаница, Калањево, Калудра, Касидоли, Кијево, Клокот, Клупци, Кнежевац, Кожал, Козник, Калименце, Коморане, Кончул, Костур, Крњево, Крњина, Крчмари, Куново, Купиново, Лебане, Лепојевић, Лештане, Лисац, Ловце, Лозно, Лубница, Лукавица, Лукаре, Луково, Љубиње, Љуљац, Мајдево, Макреш, Малешево, Маловиште, Маргонце, Матаруге, Мелница, Мозгово, Моклиште, Мокрање, Моштаница, Мрамор, Мургаш, Мучибаба, Неготин, Ниш, Нишор, Новаци, Ноћај, Омар, Орље, Остраће, Остроzub, Отља, Охрид, Палиград, Папрадиште, Пасјак, Пећане, Плешина, Подвис, Подгор, Подпећ, Пожежана, Полатна, Породин, Постење, Прибој, Прилепац, Пруговац, Раброво, Радуша, Рајац, Ралина, Ратаје, Рача, Рватска, Ресник, Ржане, Рогље, Росуља, Рујиште, Рукомија, Сакулица, Свирце, Сићево, Сопот, Српци, Страмац, Стубла, Таор, Тачевац, Топлица, Трговиште, Требиње, Трн, Трпеза, Трстеник, Трућевац, Трудово, Увац, Урсуде, Усје, Цапари, Цер, Цикоте, Црнијево, Цепа, Шавци, Шапанце,

Штавал, Штавица, Штрпце. *Предваришелни резултати* немају оволико ни оваквих имена насеља. Око 1000 имена насеља код Вујичића имају ове српске и словенске основе или корене: 41 име је на *ново* (Новак, Новочане, — Ново Село има 28 пута); по 33 имена су на *рад* и *добар* (Радошевац, Радичево, Добриње, Добромир); 30 имена су на *бели* (Белуће, Белинце); по 25 имена има на *врба*, *велики*, *црни* (Врбско, Врбен, Велико Коњаре, Велика Страна — а само на два места *Големи* (Габар, До) — Црни Брег, Црни Луг); 24 имена су на *под* (Подјасен, Подпећ); 23 су на *сув* (Сушица, Суводол); по 22 су на *град* и *орах* (Градовци, Грачаница, Орашац, Ораовица); по 20 су на *леска* и *дрен* (Лесковчић, Лешак, Дреник, Дрење); 19 имена су на *шрн* (Трнићевце, Трње); по 17 имена су на *бор*, *дол*, *крушка* (Бориловци, Боровин, Доленци, Дољани, Крушица, Крушје); 16 су на *вук* (Вучак, Вучинић); по 15 има на *бања*, *доп* (Бањиште, Бањане, Попадија, Попићи); по 14 су на *вран* и *село* (Врановина, Вранеша, Сељанце, Селник); по 13 имена су на *стар* и *крив* (Старовина, Старојец, Криволак, Кривени); по 12 су на *баба*, *бреза*, *коза*, *лук*, *цер* (Бабудовица, Бабине, Брезница, Брежђе, Кожље, Козарево, Лукојица, Лукарце, Церања, Церовик); 11 су на *река*, (Рештане, Река); по 10 имена су на *слатина*, *блашо*, *буква* (Слатина, Блатац, Буковце); по 9 су на *лисица*, *коза*, *бог*, *брод*, *кошара*, *ковач*, *камен*, *шипак*, *Иван*; по 8 су на *липа*, *локва*, *Петар*, *свети*, *соп*, *бара*; *брест*, *буч*; по 7 имена имају *крај*, *шребити*, *шрштена*, *габар*, *коњ* и *дуб*; по 6: *крњ*, *осоје*, *поље*, *пошок*, *бач*, *глог*, *кнез*, *злашо*, *забрђе*, *црвен*; по 5: *кућа*, *риба*, *руда*, *свиња*, *слива*, *Србин*, *шопола*, *шурјак*, *цар*, *граб*, *зао*, *јаблан*, *јабука*, *јела*, *кијево*; по 4: *угаљ*, *цветш*, *шоцал*, *сирм*, *стража*, *шршт*, *челопек* и по 3: *краљ*, *ориз*, *штуб*, *јасен* и *ваган*. Сва остала имена насеља, а њих је до 2000, не могу се свести на горње групе, али су она апсолутно сва словенскога порекла и етимологије; њих има и разноврсних и врло лепих. Још један детаљ. У ових готово 4000 имена нашао сам само једно име, *Бугариње*, округ кумановски, срез прешевски, које потсећа, ако се тако хоће, на национално порекло његових становника. Али сам, обратно, у *Предваришелним резултатима*, који, броје до 5670 имена насеља, нашао 6 пута име, по којем, према горњем, треба закључити о српском пореклу тих становника; она су: 1. *Сърбљаница*, Берковица, Враца; 2. *Сърбеница*, Орехово, Враца; 3. *Сърбиново*, Г. Џумија, Петрич; 4. *Сърбиново*, Панађуриште, Пловдив; 5. *Сърбски Самоков*, Софија, и 6. *Сърбе*, Севлијево, Трново.

Е. Ј. Цветић.

Matej Škarica: Topografski priručnik Dalmacije. I Popis stanovništva. Split, 1922., s. 48. У предговору писац каже да износи податке из пописа становништва 31. дек. 1910. год. јер: 1. они ни до данас нису публиковани због рата, и 2. попис од 1921. год. није могао бити потпуно извршен због Талијана, који још држе од Далмације око 100 км² са 1986 кућа и 19030 становника (Ластово, Задар, Арбанаси, Црно, Боканџац и део села Дикле). Особито важну напомену чини писац транскрибовању имена и наводи примере за овакве грешке које понајвише долазе са званичне стране и понајчешће у поморским картама за локалности и места на морској обали. Он обећава у другом издању да напусти ову званичну транскрипцију и да испише „свако место тачно онако како га сам народ крсти“, уз ово, каже, додаће и све деривате тих речи.

Ово су основни статистички бројеви Далмације: површина 12830 км², кућа 129113, становника 645646 : 313718 (+ 9030 војника) мушких и 322898 женских. По вери је било 104427 православних и 531506 католика (без

војске), а по језику 607844 Србохрвата, 17808 Талијана (у Задру само 9318), Немаца 1378. Има 40 градова већих од 2000 становника, а само 4 који су са преко 10000: Сплит, Задар, Шибеник и Дубровник. Од острва су највећа: Брач, Хвар, Паг, Корчула, Раб, Вис, Мљет, Шолта и Ластово. Цела територија има 5 окружних судова, 14 котарских поглаварстава, 34 котарска суда, 87 политичких општина, 6 католичких бискупија, 2 православне епархије, које имају 9 манастира. Необично развијена далматинска обала има и 74 луке.

Од нарочите је вредности *Azbučno kazalo svih gradova, varoši i sela* ја сам у њему од 940 имена насеља — колико је свега у Далмацији — нашао најмање до 600 имена са јасном етнологијом српско-хрватском. Она су овако класификована: 1. имена турскога порекла има 7 (Алајбеговац, Кадине Главица); 2. религијска имена, 16, (Бискупија, Калуђе-рац); 3. имена везана за сточарство, 6, (Катун, Мрчевац); 4. имена везана за флору, 47, (Копривно, Шепурине); 5. имена морфолошка, 26, (Плоча, Убли); 6. имена везана за фауну, 24, (Мравинце, Козловац); 7. имена по презимену, 53, (Ивошевици, Седрамић); 8. имена по имену, 11, (Грујица, Савина). Има око 50 имена, која су и у Србији до 1912. год.: Бадањ, Барбат(овац), Блато, Благац, Братешић, Бргуљ, Челопеци, Дол, Долац, Дубрава, Дубравица, Главина, Градац, Хумац, Камбеловац, Кијево, Кричак, Лепеница, Метохија, Метковић, Ошље, Постиње, Поповић, Пријевор, Пругово, Радњевац, Раслине, Раштани, Струга, Шопот, Трстеник, Варош, Висока, Заблаће, Забрђе, Петровац и Петрово Село. Истичем ових 16 имена насеља као особито лепа композита: Коњеврате, Дугобабе, Чаво-главе, Челобрдо, Челопеци, Чепикуће, Близикуче, Криводол, Кривошије, Мокропоље, Подбабац, Подбабље, Подграђе, Стрижиреп, Вариводе, Водоваља. Страна су нашем језику, чини ми се, ова имена: Аман, Запунтен, Врник, Вргада, Тугари, Турањ, Уторе, Ваћане, Вињерац, Виталјина, Тучепи, Трогир, Триљ, Трибањ, Ткон, Тињ, Теплук, Шушан, Шумет, Шкарда, Шкаљари, Шкабрње, Свиб, Сутоморе, Стрп, Стиље, Срима, Сресер, Сраток, Сегет, Сињ, Потирна, Повљана, Повље, Прапаштица, Премуда, Прентовић, Пргомет, Прожура, Пржно, Пупнат, Рава, Росе, Сали, Сасовић, Сатрић, Савар, Окрук, Олиб, Омиш, Опузен, Отишић, Паг, Палагружа, Папани, Пашман, Пираматовци, Плат, Прина, Подаца, Подимоћ, Манули, Матасе, Маун, Мојдеж, Малат, Морин, Мосећ, Мундање, Муо, Муртер, Нин, Нунић, Корчула, Корлат, Котези, Крапањ, Кумбаси, Кумбор, Лабин, Лапад, Ластово, Лепетане, Лепури, Липци, Локрум, Лопуд, Ловорно, Ловра, Лунбарда, Лун, Камбеловац, Кампор, Кањане, Капчине, Каприје, Карин, Кавач, Кчара, Книн, Кобаш, Комај, Комижа, Груж, Ходиље, Хвар, Ичево, Имотски, Ист, Јадртовац, Какма, Дицмо, Дуће, Дунаве, Ђенаси, Ђунта Доли, Ервеник, Габрили, Гала, Гаријак, Гата, Гдињ, Броце, Будва, Цавтат, Чапорица, Чибача, Чилипи, Чврљево, Биско, Бишево, Бижањ, Бокањац, Брца, Брела, Бргат, Бргуд, Брибир, Баљке, Баст, Бибиње, Бићине. По броју становника далматинска су насеља овако распоређена: 7 је која имају испод 10 становника; 58 је до 100 становника; 434 имају до 500 становника; 262 имају до 1000 становника; 130 их је које имају до 2000 становника; 35 има насеља која су велика до 5000 становника; 5 је до 10000 становника (управо само две: Вис и Дубровник, јер оне остале: Вели Варош и Лучец чине део Сплита, а Варош део Шибеника); 2 са становницима до 15000 (Задар и Шибеник) и само 1 је преко 20000 становника (Сплит).

Е. Ј. Цветић.

Др. Никола Милушиновић: Широм наше отаџбине. Књига прва. Наше вароши, њихна садашњица, привредни и просветни им значај, правци даљег развића. Уређује и издаје —. Свеска прва: Панчево, са 38 слика у тексту, шематизмом панчевачких трговаца, индустријалаца, занатлија и планом Панчева (размера?) у прилогу. Београд, 1922., стр. I—IV—135. 8^о.

Каже се у *Напомени* да су свеске намењене „чисто практичној сврси“ и да, отуда, у њима не треба тражити какву особиту научну грађу, нити какву већу стилску углађеност, тим пре што ни само уредништво нема потребног простора, нити, изгледа, довољно и добро упућеног персонала да одмах још у овој свесци развије свој рад, како је он у редакцији схваћен. Панчево има овде описану своју топографију, етнографију, националност, језик, привреду, трговину, саобраћај, финансије, индустрију, културне установе и просветне и све ово до често непотребних детаља. Врло је потребно да у нашој књижевности и баш за најправилније сврхе имамо овакву једну серију свезака, али би боље било да се знатно упрости овај огромни материјал; да буду прегледнија издања, у којима би се непрестано и лакше одржавала евиденција.

Е. Ј. Цветић.